

Ernest Hemingway (1899 – 1961): Stařec a moře (1952)

Struktura zkoušky:

A. Literární druh a žánr, literárněhistorický kontext, umělecký směr / tvůrčí skupina, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

B. 1. Doba a místo (děje);

2. Kompozice;

3. Hlavní postavy a jejich charakteristika;

4. Námět, témata, hlavní motivy;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

(1) Měl už svoje léta, ale lovit do Golfského proudu vyplouval pořád sám a teď už nechytil vůbec nic celých čtyřiaosmdesát dní. Prvních čtyřicet bral na moře i chlapce. Tomu ale rodiče řekli, že stařík je *salao*, a nakázali mu, aby místo s tímhle smolařem jezdil s jiným rybářem, se kterým pak jen za první týden ulovili tři opravdu pořádné ryby. Chlapec viděl, že se stařec každý den vrací s prázdnou, a protože mu z toho bylo smutno, vždycky mu aspoň pomohl odnést svinuté šňůry, hák s bodcem, harpunu a stěžeň s navinutou plachtou. Byla záplatovaná pytlí od mouky a sbalená vypadala jako vlajka signalizující příznání porážky.

(2) Slyšel, jak praskl klacek a šňůra se začala rychle odvíjet přes obrubeň loďky. Vytáhl v temnotě z pochvy nůž, nechal si všechnen tah ryby spočinout na levém rameni, zaklonil se dozadu a uřízl tu šňůru na podložce dřevěné obrubně. Pak odřízl druhou šňůru, která mu byla nejbliž, a svázal potmě volné konce zásobních kotoučů. Pracoval obratně jednou rukou a přišlápl kotouče nohou, aby je přidržel, když utahoval uzly. Měl teď šest zásobních kotoučů šňůry. Dva od každé návnady, kterou odřízl, a dva od návnady, na kterou ryba zabrala, a všechny byly svázaný dohromady.

Až se rozední, myslel si, přelezu dozadu k tomu čtyřicetisáhovému vnaidlu, uříznu je taky a zásobní kotouče svážu. (...)

Nahlas řekl: „Kdyby tak tady byl chlapec!“ (...)

A taky to provedl. Bylo to potmě těžké a ryba sebou jednou trhla tak prudce, že upadl na tvář a roztrhl si kůži pod okem. Krev mu stekla kousek po tváři, ale srazila se a uschla, než dosáhla brady, a on se doplazil zpátky na příď a odpočíval opřený o dřevo. (...)

Rád bych věděl, po čem se to tak vrhla, pomyslel si. Drát po tom velikém kopci jejího hřbetu určitě sklouzl. Jí hřbet jistě tak nebolí jako mne. Ale nemůže ten člun táhnout věčně, ať je jak chce veliká. Mám teď s krku všechno, co by mi mohlo překážet, a mám pořádnou zásobu šňůry; to je všechno, co může člověk chtít.

„Rybo,“ oslovil ji tiše, „zůstanu s tebou, dokud nevypustím duši.“

(3) „Nabírá si to na sever,“ řekl stařec. Proud nás asi zanesl daleko k východu, pomyslel si pak. Kdyby se tak stočila po proudu! To by znamenalo, že začíná být unavená.

Když slunce vystoupilo výše, uvědomil si stařec, že ryba unavena není. (...) Úhel šňůry ukazoval, že pluje v menší hloubce. Neznamenalo to ještě nutně, že bude skákat. Ale mohla by.

„Pane bože, ať skáče!“ řekl stařec nahlas. „Mám dost šňůry, abych ji zvládl.“

Možná že kdybych dokázal aspoň trochu zvětšit napětí, že by ji to bolelo a začala by skákat, pomyslel si. Ať skáče, teď když je světlo, a naplní si tak měchýře podél páteře vzduchem. Pak se nebude moci ponořit, aby dodělala. (...)

(4) Na šňůry se nachytaly žluté chaluhy, ale stařec věděl, že to jenom přispívá k brzdění, a měl z toho radost. Byly to žluté chaluhy z Golfského proudu, které v noci tolik světélkují.

„Rybo,“ promluvil k ní, „z té duše tě miluju a vážím si tě. Ale zabiju tě, než skončí dnešní den.“

Aspoň doufám, dodal v duchu.

(5) Žralok se prudce přihnal a stařec ho zasáhl, zrovna když scvakával čelisti. Udeřil jej důrazně a tak zvysoka, jak jen mohl zvednout kyj. Tentokrát ucítil lebeční kost na spodní části mozku a zasáhl jej ještě jednou do téhož místa, když žralok tupě odtrhával maso a klouzal s ryby dolů.

Stařec vyhlížel, jestli se nevynoří znovu, ale ani jeden ze žraloků se neukázal. Pak spatřil, jak jeden z nich plove v kruzích při hladině. Ploutev druhého neviděl. (...)

Nechtěl se podívat na rybu. Věděl, že polovička je z ní zničena. Slunce zapadlo, zatím co bojoval se žraloky.

„Za chvíli se setmí,“ uvědomil si nahlas. „To bych pak měl uvidět světla Havany. A jestli jsem se dostal moc daleko na východ, uvidím světla na některé z těch nových pláží.“

Ted' už nemůžu být tak daleko od břehu, pokračoval v myšlenkách. Doufám, že si se mnou nikdo nedělal moc velké starosti. Starosti si ovšem může dělat jenom chlapec. Ale ten na mě určitě spoléhá. Hodně starších rybářů bude mít starosti. A mnoho ostatních taky, pomyslí si. Žiju mezi dobrými lidmi.

Nemohl už mluvit k rybě, protože ryba byla tak zle poničena. Pak se mu něco kmitlo hlavou.

„Polorybo,“ řekl nahlas. „Rybo, která jsi byla. Lituju, že jsem se vypravil tak daleko. Zničilo nás to oba. Ale zabili jsme mnoho žraloků, ty i já, a mnoho jiných jsme zle potrefili. Kolik jsi jich vůbec zabila ty, stará vojno? Nemáš to kopí na hlavě jen tak zbůhdarma.“

Líbilo se mu myslet na mečouního marlina a na to, co by byl udělal žralokovi, kdyby volně plul. Měl jsem si useknout jeho meč a bojovat s ním, napadlo ho. Jenže tu nemám žádnou sekyrku a nemám ani nůž.

Ale kdybych ho měl čím useknout a mohl ho přivázat k násadě vesla, to by byla zbraň! Mohli bychom pak s nimi bojovat společně. A co si počneš teď, když přijdou v noci? Co můžeš dělat?

„Bojovat s nimi,“ odpověděl si nahlas. „Budu s nimi bojovat, dokud nepadnu.“